

Dosarul nr.3ra-389/21

Prima instanță: Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău – Gh. Plămădeală

Instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău – Guzun M., Bostan A., Negru V.

DECIZIE

18 octombrie 2021

mun. Chișinău

Colegiul penal lărgit
al Curții Supreme de Justiție,

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Nadejda TOMA
Liliana CATAN
Iurie DIACONU
Victor BOICO
Vladimir TIMOFTI

judecând cererile de recurs depuse de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și de către Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei”,

în cauza de contencios administrativ la cererea de chemare în judecată depusă de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei” cu privire la anularea contractelor administrative și obligarea de furnizare a informației,

împotriva deciziei din 30 decembrie 2020 a Curții de Apel Chișinău, prin care a fost admis apelul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, casată hotărârea Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău din 19 decembrie 2014 și emisă o nouă hotărâre, prin care cererea de chemare în judecată a fost admisă parțial, declarat nul contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008,

CONSTATĂ:

1. La 06 iulie 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Culturii și Turismului (*începând cu data de 26 iulie 2017, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării*) cu privire la anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei; anularea contractului de transmitere în

folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, încheiat între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei, și obligarea Ministerului Culturii și Turismului de a furniza materialele de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative (*f.d. 2-3, vol. I*).

2. În motivarea acțiunii, reclamanta Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a relatat că prin hotărârea din 22 decembrie 2009 a Curții de Apel Chișinău, devenită irevocabilă, Ministerul Culturii și Turismului a fost obligat să furnizeze informația completă referitoare la faptul dacă vreun cult religios a solicitat de a încheia un contract de folosință și dacă a încheiat un asemenea contract în privința tuturor locașurilor de cult înscrise în Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, precum și să furnizeze copiile acestor contracte administrative.

Reclamanta a susținut că, deși Oficiul de executare Buiucani a intentat procedura de executare a hotărârii din 22 decembrie 2009 a Curții de Apel Chișinău, aceasta nu a fost executată.

Reclamanta a indicat că la 23 aprilie 2010, în cadrul unui proces civil la Judecătoria Telenești cu participarea Mitropoliei Moldovei, a recepționat copia contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, în care se menționează transmiterea în folosința parohiilor Mitropoliei Moldovei a edificiilor ecleziastice cu statut de monument protejat, înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat și declarate monumente de istorie și cultură, conform Hotărârii Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor.

Reclamanta a declarat că ulterior, în baza contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, încheiat între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei, acesteia i-au fost transmise în folosință 21 de mănăstiri pe un termen de 50 de ani.

Reclamanta a evidențiat că ambele contracte administrative nominalizate sunt ilegale și abuzive, din care motiv la 11 mai 2010, a depus cerere prealabilă, solicitând anularea respectivelor contracte administrative, cât și furnizarea informației oficiale ce a stat la baza întocmirii acestora.

Reclamanta a afirmat că la 10 iunie 2010, a recepționat răspunsul Ministerului Culturii și Turismului, prin care cererea prealabilă a fost respinsă din motivul legalității contractelor administrative în cauză.

Reclamanta a făcut trimitere la art. 2 din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, specificând că aceste contracte au caracter normativ și sunt lovite de nulitate din cauza nerespectării procedurii de transmitere a bunurilor, acestea fiind transmise altor persoane decât părților componente.

Mai mult, reclamanta a relevat, că Ministerul Culturii și Turismului urma să îndeplinească toate formalitățile ce țin de gestionarea bunurilor imobile vizate, inclusiv să identifice persoanele juridice care le posedă.

Reclamanta a reliefat, că în conformitate cu pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002, cu privire la edificiile și locașurile de cult, Ministerul Culturii urma să perfecteze, în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat (specificate în anexă) în care funcționează părțile componente ale cultelor respective.

Reclamanta a subliniat, că în contradicție cu pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002, cu privire la edificiile și locașurile de cult, Ministerul Culturii a încheiat un contract de colaborare cu Mitropolia Moldovei, care prevede transmiterea în folosință acesteia, a tuturor edificiilor eclesiastice indicate în Hotărârea Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993, pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor, fără a verifica care dintre aceste edificii se află în posesia Mitropoliei Moldovei.

Aici, reclamanta a notat că în lista nominalizată se află mai multe edificii eclesiastice ce sunt în posesia părților componente ale Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor.

Reclamanta a invocat că Mitropolia Moldovei nu se poate considera posesor al bunurilor indicate în contractele administrative contestate, deoarece nu posedă bunurile respective.

Mai mult, reclamanta a susținut că refuzând furnizarea informației referitoare la materialele de lucru ce au stat la baza semnării contractelor administrative contestate, Ministerul Culturii și Turismului a încălcat prevederile Legii nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație.

La 17 februarie 2012, reclamanta Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a depus cerere în care a indicat Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei în calitate de copârâți (*f.d. 86-88, vol. I*).

3. Prin hotărârea din 24 mai 2012 a Curții de Apel Chișinău, a fost respinsă ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată înaintată de Mitropolia Basarabiei împotriva Ministerului Culturii și Bisericii Ortodoxe din Moldova – Mitropolia Moldovei cu privire la anularea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003 și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și furnizarea informației privind materialele de lucru ce au stat la baza acestor contracte administrative (*f.d. 162-170, vol. I*).

4. La 06 iunie 2012, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a declarat recurs împotriva hotărârii din 24 mai 2012 a Curții de Apel Chișinău (*f.d. 172, vol. I*).

5. Prin decizia din 30 ianuarie 2013 a Curții Supreme de Justiție, a fost admis recursul declarat de Biserica Creștină Ortodoxă Autonomă Locală Mitropolia Basarabiei în cadrul Patriarhiei Române, casată integral hotărârea din 24 mai 2012 a Curții de Apel Chișinău și trimisă cauza spre rejudecare după competență la Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău (f.d. 218-223, vol. I).

5.1. La 06 februarie 2013, Mitropolia Moldovei a depus cerere privind explicarea deciziei din 30 ianuarie 2013 a Curții Supreme de Justiție (f.d. 229, vol. I).

5.2.. Prin încheierea din 20 martie 2013 a Curții Supreme de Justiție, a fost respinsă cererea înaintată de Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei“ privind explicarea deciziei din 30 ianuarie 2013 a Curții Supreme de Justiție (f.d. 232-233, vol. I).

6. Prin hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriai Buiucani, mun. Chișinău, a fost respinsă ca neîntemeiată și tardivă cererea de chemare în judecată înaintată de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Culturii și Bisericii Ortodoxe din Moldova „Mitropolia Moldovei” cu privire la anularea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003 și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și furnizarea materialelor de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative (f.d. 108-117, vol. II).

7. La 23 ianuarie 2015, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a declarat apel împotriva hotărârii din 19 decembrie 2014 a Judecătoriai Buiucani, mun. Chișinău (f.d. 119, vol. II).

8. Prin decizia din 17 mai 2016 a Curții de Apel Chișinău, a fost admis apelul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor și casată hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriai Buiucani, mun. Chișinău, în partea acțiunii privind anularea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003. În această parte, a fost emisă o nouă hotărâre, prin care a fost admisă parțial cererea de chemare în judecată și s-a declarat nul contractul de colaborare din 04 ianuarie 2003, în partea ce se referă la edificiile de cult care au statut de monumente ocrotite de stat, conform Registrului monumentelor Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993, pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor, și se află în posesia parohiilor din cadrul Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor. În rest, a fost respinsă cererea de chemare în judecată privind anularea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003 și menținută hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriai Buiucani, mun. Chișinău, în partea respingerii cerințelor privind anularea contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și furnizarea materialelor de lucru (f.d. 147-163, vol. III).

9. La 06 septembrie 2016, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a declarat recurs împotriva deciziei din 17 mai 2016 a Curții de Apel Chișinău (*f.d. 167-172, vol. III*).

10. Prin decizia din 18 ianuarie 2017 a Curții Supreme de Justiție, a fost admis recursul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, casată decizia din 17 mai 2016 a Curții de Apel Chișinău și remisă cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecători (*f.d. 196-203, vol. III*).

11. Prin decizia din 14 decembrie 2017 a Curții de Apel Chișinău, a fost admis apelul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor și casată hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău, în partea respingerii ca tardivă a cererii de chemare în judecată. În această parte, a fost emisă o nouă hotărâre, prin care a fost respinsă ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată. În rest, a fost menținută hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău (*f.d. 69-83, vol. IV*).

12. La 05 februarie 2018, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a declarat recurs împotriva deciziei din 14 decembrie 2017 a Curții de Apel Chișinău (*f.d. 86- 98, vol. IV*).

12.1. La 20 aprilie 2018, Mitropolia Moldovei a declarat recurs împotriva deciziei din 14 decembrie 2017 a Curții de Apel Chișinău (*f.d. 101A-101E, vol. IV*).

13. Prin decizia din 30 mai 2018 a Curții Supreme de Justiție, au fost admise recursurile declarate de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor și de Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei“. A fost casată decizia din 14 decembrie 2017 a Curții de Apel Chișinău și restituită cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată (*f.d. 127-134, vol. IV*).

14. Prin decizia din 22 noiembrie 2018 a Curții de Apel Chișinău, a fost respins apelul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor și menținută hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău (*f.d. 169-179, vol. IV*).

14.1. La 30 martie 2018, reprezentantul Mitropoliei Moldovei, avocatul Sergiu Negruța, a depus cerere privind emiterea deciziei suplimentare la decizia din 14 decembrie 2017 a Curții de Apel Chișinău (*f.d. 182, vol. IV*).

14.2. Prin încheierea din 06 martie 2019 a Curții de Apel Chișinău, a fost respinsă cererea reprezentantului Mitropoliei Moldovei, avocatul Sergiu Negruța, privind emiterea deciziei suplimentare la decizia din 14 decembrie 2017 a Curții de Apel Chișinău (*f.d. 197-201, vol. IV*).

15. La 21 ianuarie 2019, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a declarat recurs împotriva deciziei din 22 noiembrie 2018 a Curții de Apel Chișinău, solicitând casarea integrală a acesteia și a hotărârii din 19 decembrie 2014 a Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău, precum și pronunțarea unei noi hotărâri, prin care să fie admisă integral cererea de chemare în judecată depusă de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor (*f.d. 207-215, vol. IV*).

16. Prin decizia din 26 iunie 2019 a Curții Supreme de Justiție, a fost casată integral decizia din 22 noiembrie 2018 a Curții de Apel Chișinău și restituită cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău. (f.d. 233-248, vol. IV).

17. Prin decizia din 30 decembrie 2020 a Curții de Apel Chișinău, a fost admis apelul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, casată hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău, și emisă o nouă hotărâre, prin care cererea de chemare în judecată a fost admisă parțial.

S-a declarat nul contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură, încheiat la 04 ianuarie 2003, între Ministerul Culturii și Înalt Pre Sfinția Sa Vladimir (Cantarean) Mitropolitul Chișinăului și a Întregii Moldove.

S-a declarat nul contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10 septembrie 2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove.

În rest, cererea de chemare în judecată a fost respinsă ca fiind neîntemeiată.

17.1. Pentru a pronunța această decizie, instanța de apel a reținut, că prima instanță s-a referit la tardivitatea depunerii cererii prelabile și nu a cererii de chemare în judecată. Or, prin răspunsul Ministerului Culturii nr. 03-09/1670 din 10 iunie 2010, Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor i-a fost comunicată respingerea cererii prelabile, aceasta fiind examinată în fond (f.d. 14, vol. I).

Astfel, instanța de apel a notat, că Ministerul Culturii nu a invocat la etapa respectivă tardivitatea cererii prelabile depuse de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Or, asupra tardivității cererii prelabile, urmează să se expună doar organul administrativ căruia i s-a adresat cererea prelabilă, la etapa soluționării acesteia, în cadrul judecării acțiunii de contencios administrativ instanța de judecată urmând a se expune numai asupra termenului prevăzut de art. 17 a Legii contenciosului administrativ, ce ține de termenul de adresare în judecată.

Totodată, instanța de apel a reținut că, din decizia din 16 ianuarie 2007 a Curții Constituționale despre sistarea procesului pentru controlul constituționalității pct. 1 și 2 alin. (1) din Hotărârea 13 Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, în care și-a expus punctul de vedere și Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, rezultă că, contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 nici nu a fost menționat pe parcursul procesului constituțional nominalizat (f.d. 123, vol. I), respectiv această decizie nu elucidează data la care Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a luat cunoștință de contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, cu atât mai mult – data comunicării contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de

importanță națională din 10 septembrie 2008, care nici nu exista la data emiterii respectivei decizii a Curții Constituționale.

La fel, Completul judiciar a evidențiat, că hotărârea din 26 iunie 2008 a Judecătoriei Căușeni și decizia din 05 martie 2009 a Curții Supreme de Justiție nu elucidează data la care Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor i-a fost comunicat contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, deoarece, deși în hotărârea din 26 iunie 2008 a Judecătoriei Căușeni se menționează dreptul de folosință al Mitropoliei Moldovei asupra unui edificiu de cult, grevat în Registrul bunurilor imobile în temeiul contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, această hotărâre judecătorească nu conține nici o referire la faptul că vreun reprezentant al Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor ar fi luat cunoștință de respectivul contract administrativ, inclusiv pe parcursul examinării cauzei.

Astfel, coroborând prevederile normelor legale citate anterior, cu circumstanțele de fapt ale cauzei, Colegiul judiciar a conchis, că acțiunea înaintată de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor la data de 6 iulie 2010, a fost depusă în instanța de contencios administrativ în termen, cât și cu respectarea procedurii prealabile, la care a primit un răspuns pe fond (răspunsul din 10 iunie 2010).

Cu referire la pretenția privind anularea contractului de colaborare din 04.01.2003 și a contractului de transmitere în folosință și protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10.09.2008, instanța de apel, citând prevederile art. 25 alin. (1) lit. b), 26 alin. (1) din Legea Contenciosului Administrativ nr. 793/10.02.2000, pct. 1) – 4) din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, a conchis, că contractul de colaborare din 04 ianuarie 2003 a fost încheiat în scopul urgentării executării Hotărârii Guvernului Republicii Moldova, nr. 740 din 11 iulie 2002 și a modificărilor ei din 25 decembrie 2002, în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova referitoare la protecția și punerea în valoare a monumentelor de istorie și cultură. Ulterior, prin contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, Ministerul Culturii și Turismului a transmis în folosință Mitropoliei Moldovei, pe un termen de 50 de ani, 21 de mănăstiri – monumente de istorie și cultură de importanță națională ocrotite de stat (*f.d. 5-6, vol. I*).

Totodată, instanța de apel a constatat, că la încheierea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003, cât și la încheierea contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de

importanță națională din 10 septembrie 2008, nu a fost respectată procedura stabilită de pct. 4 din hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002. Or, Ministerul Culturii urma să perfecteze contractele respective în comun cu toate organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat, inclusiv și cu Mitropolia Basarabiei, statutul căreia a fost înregistrat la 30 iulie 2002.

Instanța de apel citând prevederile pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002, „potrivit căror *Ministerul Culturii va perfecta, în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat (specificate în anexă) în care funcționează părțile componente ale cultelor respective* a reiterat, că este greșită concluzia instanței de fond cu privire la faptul că, reclamanta-apelantă Mitropolia Basarabiei nu este în drept de a contesta contractele administrative, încheiate între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, neavând calitatea de victimă a actelor administrative. Or, la caz Mitropolia Basarabiei deține acest statut, fiind subiect distinct de drept.

La fel, Colegiul judiciar a notat, că Ministerul Culturii nu a prezentat probe pertinente și concludente în confirmarea respectării procedurii stabilite de pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iulie 2002, nu a informat Mitropolia Basarabiei despre intenția încheierii contractului de colaborare.

Completul judiciar a menționat, că dreptul de folosință a anumitor bunuri imobile pentru desfășurarea ritualurilor constituie un element important pentru oricare cult religios, deoarece constituie locul unde enoriașii cultului sau părții componente se pot aduna și participa la activitățile cultului religios. Prin urmare, autoritățile statului trebuie să aibă un comportament similar, egal pentru toate cultele religioase, iar obligația de neutralitate și imparțialitate a acestora este incompatibilă cu faptul încheierii contractului de colaborare din 04.01.2003 și a contractului de transmitere în folosință și protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10.09.2008 doar cu un singur cult religios - Mitropolia Moldovei, fără a fi determinate în prealabil apartenența edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat față de un anumit sau alt cult religios, fiind totodată ignorat faptul că, la 30 iulie 2002, în temeiul Ordinului nr.1651 a Serviciului de Stat pentru Problemele Cultelor de pe lângă Guvernul Republicii Moldova, era înregistrată Mitropolia Basarabiei, Biserica Creștină Autonomă Locală din cadrul Patriarhiei. Astfel, autoritățile statutul au recunoscut același statut de Cult religios atât pentru Mitropolia Basarabiei cât și pentru Mitropolia Moldovei, or ambele din ele au același statut conform legislației.

Instanța de apel a constatat certitudinea faptului că a fost încălcat dreptul Mitropoliei Basarabiei stabilit de pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11

iulie 2002, de a participa la încheierea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură.

Mai mult ca atât, Colegiul judiciar a statuat, că Ministerul Culturii, nu a determinat și stabilit, așa cum prevede pct. 1 al HG 740/11.06.2002, apartenența edificiilor religioase la un cult religios sau altul, în mod concret - dacă aparține biserica „X” Mitropoliei Moldovei sau unui alt cult religios, cum ar fi, în speță, - Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Or, după cum rezultă din materialele cauzei, atât Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor cât și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei” își au înregistrate la Agenția de stat relații funciare și cadastru, edificii, inclusiv prin acte de dare în folosință.

În speță, contrar obligației sale, partea intimată nu a prezentat nici o probă în confirmarea faptului respectării pct. 1 al Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, din care ar rezulta crearea comisiilor de tipul celor prevăzute de Hotărârea nr. 740, pentru determinarea apartenenței edificiilor și locașurilor de cult și evaluarea suprafeței terenurilor aferente ale acestora – fapt ce o dată în plus atestă încălcarea procedurii în cadrul încheierii contractului analizat. În lumina celor expuse, completul judiciar a declarat nule contractele contestate.

Cu referire la cerința de furnizare a materialelor de lucru, care au stat la baza semnării contractelor administrative contestate, instanța de apel citând prevederile art. 6, 12 alin. (1), (2) lit. a), 19 alin. (2) din Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000, a atestat că, pe parcursul examinării cauzei, în partea ce ține de furnizarea materialelor de lucru, care au stat la baza semnării contractelor administrative menționate, *Ministerul Culturii a fost pe poziția că, la moment se prezumă lipsa acestora în cadrul Ministerului, iar, o reconstruire a actelor este dificilă în condițiile în care de la data la care ar fi putut să fie elaborate sunt mai mult de 10 ani.*

În sensul vizat, Colegiul judiciar a reținut, că Ministerului Culturii, inclusiv de către instanța de apel *i s-a acordat în mod repetat termen suficient pentru prezentarea înscrisurilor date sub sancțiunea decăderii din dreptul de a prezenta aceste probe, în acest sens stabilindu-i și un ultim termen. Astfel, la moment se prezumă lipsa lor. Acest fapt fiind confirmat și prin materialele dosarului și anume: nota informativă prin care explică necesitatea transmiterii edificiilor în folosință pentru restaurare pe cont propriu sub sancțiunea de a elibera orice locaș în orice moment, fără prezentarea altor înscrisuri. Cu atât mai mult, indirect prin hotărârea din 22 decembrie 2009 (f.d. 11) Ministerul Culturii a fost obligat să furnizeze informația completă referitor la solicitările de a încheia contracte, noțiunea „completă” cuprinzând și înscrisurile care au stat la bază, cereri ș.a. Astfel, obligarea prezentării înscrisurilor care din anumite motive sunt lipsă nu s-ar solda cu careva efect scontat, or, furnizorii de informații nu pot fi obligați să prezinte probe ale inexistenței informațiilor nedocumentate.*

18. La 27 ianuarie 2021 și ulterior, la 11 martie 2021, Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove, a depus cerere de recurs inițial și recurs motivat, prin care a solicitat casarea deciziei din 30 decembrie 2020 *cât și a încheierilor Curții de Apel Chișinău din 10 martie 2015, 12 mai 2015 și încheierii protocolare din 12 mai 2015 a Curții de Apel Chișinău.*

În susținerea recursului invocă dezacordul cu decizia instanței de apel, menționând că în anul 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor s-a adresat cu mai multe cereri prelabile către Minister, solicitând rezilierea Contractului de colaborare, abrogarea Contractului de Colaborare ș.a. Ulterior, acesta a adresat instanței de judecată mai multe cereri de chemare în judecată, solicitând anularea Contractului de colaborare, declararea nulă a Contractului de colaborare și a contractului de transmitere biserici.

Mai menționează recurentul, că prin Decizia irevocabilă a Curții Supreme de Justiție din 13.10.2010 a fost menținută încheierea Curții de Apel Chișinău din 07.06.2010, prin care cererea de chemare în judecată cu cerințele de declarare nulă a Contractului de colaborare a fost restituită.

La fel, în motivare Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a indicat că a recepționat copia Contractului de colaborare în cadrul unui proces la Judecătoria Telenești la 23.04.2010, însă în cererea de chemare în judecată care face obiectul de studiu la cazul dat, aceasta nu a indicat când a aflat și cum a primit copia contractului de transmitere a mănăstirilor.

La fel, susține că, în cererea de chemare în judecată intimatul la data de 10 iunie 2010 a primit răspuns la cererea prelabilă, fără să indice la care din cererile sale prelabile a primit răspunsul prezentat la dosar, or din scrisoarea Ministerului pe care Intimatul o indică ca răspuns la cererea prelabilă, se denotă că acesta este un răspuns la cu totul altă cerere a intimatului atât ca număr și ca dată de depunere, cât și ca conținut, referindu-se la solicitarea intimatului de *reziliere și abrogare a Contractului de colaborare și a Hotărârii Guvernului nr. 740 și nicidecum la anularea Contractului de colaborare și cu atât mai mult nu se referă la anularea Contractului de transmitere a mănăstirilor, circumstanțe care nu au fost verificate nici de prima instanță și nici de instanța de apel.*

Deși intimatul a indicat că Ministerul urma să perfecteze și cu comunitățile religioase subordonate sie și acte de folosință a edificiilor de cult conform Hotărârii Guvernului 740 și nu doar cu Mitropolia Moldovei, la caz, Ministerul a încheiat acte de transmitere în folosință și cu mai multe comunități religioase subordonate canonic intimatului, iar în cererea de chemare în judecată cât și în dezbaterile judiciare, intimatul nu a motivat cum Contractul de transmitere a mănăstirilor afectează drepturile sale sau a comunităților religioase subordonate canonic sie.

Precizează, că la materialele dosarului au fost administrate mai multe probe care demonstrează faptul că intimatul cunoștea despre contractul de colaborare din 04.01.2003, cel puțin din aprilie 2008, precum ar fi Hotărârea Judecătoriei

Economice de Circumscripție din 10.04.2008 (vol. I, f.d. 124-127), menținută prin decizia Curții de Apel Economice din 01.10.2008 și decizia Curții Supreme de Justiție din 05.03.2009.

Printr-o altă critică, recurentul a invocat că cererea de apel nemotivată a intimatului depusă la 23.01.2015 nu cuprindea solicitarea de repunere în termen a apelului, iar instanța de apel în loc să restituie apelul ca depus în afara termenului și care nu includea solicitarea de repunere în termen, prin încheierea din 10.03.2015 nu a dat curs cererii de apel și a acordat termen până la data de 07.04.2015 să fie prezentată cererea de apel, iar prin încheierea protocolară din 07 aprilie 2015, instanța de apel a dispus primirea în procedură a cererii de apel a intimatului și acordarea unui termen pentru a face cunoștință părților. Ulterior, prin încheierea din 12 mai 2015, instanța de apel, după ce a primit pe rol apelul prin încheierea protocolară din 07.04.2015, a dispus repunerea în termen a apelului și repetat primirea spre examinare a apelului. Astfel, prezentele încheieri urmează a fi casate, deoarece sunt vădit ilegale și contravin art. 445 alin. (2¹) Cod de procedură civilă în redacția la 18.01.2017, 429 alin. (3) Cod de procedură civilă în redacția la 18.01.2017 și art. 369 Cod de procedură civilă în redacția la 10.03.2015.

Subsidiar, recurentul a invocat, că însăși solicitarea formulată prin cererea de apel motivată a fost semnată și depusă de către avocatul Postica A. care nu avea împuterniciri din partea intimatului pentru atare acțiuni, de repunere în termen a apelului cât și respectiv, repunerea în termen în instanța de apel, au fost vădit neîntemeiate. Mai mult ca atât, avocatul Postica A. a indicat că stagiarul său i-a comunicat o dată greșită a pronunțării Hotărârii din 19.12.2014, ceea ce a dus la o confuzie și la depunerea cererii de apel nemotivate la 23.01.2015. Însă, potrivit recipisei pentru ședința din 19.12.2014, aceasta a fost contrasemnată de avocatul Postica A., personal (*f.d. 98, 104, vol. II*), ceea ce denotă că acesta cunoștea despre pronunțarea hotărârii la data de 19.12.2014.

În altă ordine de idei, recurentul a menționat că la f.d. 18, vol. IV, se află mandatul suplimentar al avocatului A. Postica care este datat cu 18.01.2017 și nu constituie temei de a considera că acesta avea împuterniciri de a depune apel motivat în anul 2015, la materialele dosarului neexistând nici o procură sau alt act care să consemneze valabil împuternicirile avocatului Postica A. să semneze și să depună cerere de apel motivată din partea intimatului. Or, mandatul avocatului Postica A. din 02.02.2011, este contrar cerințelor Hotărârii Guvernului nr. 1175 din 21.12.2010, cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului – nu este de forma prevăzută de lege la data întocmirii și nu consemnează împuternicirile acordate și nu conține semnătura intimatului.

Astfel, în condițiile în care, cererea de apel nemotivată a fost semnată de Mitropolitul Basarabiei și prin ea nu s-a solicitat repunerea în termen, iar cererea de apel motivată din 06.04.2015 (*f.d. 132-138, vol. II*) a fost semnată de avocatul Postica A. fără a anexa mandatul sau alte acte ce confirmă împuternicirea acestuia

de a semna și depune cerere de apel motivată și de a solicita repunerea în termen, rezultă că cererea de apel urma a fi restituită de instanța de apel ca fiind depusă de o persoană neîmputernicită, instanța însă a primit-o spre examinare, contrar prevederilor art. 365 alin. (1¹), 269 alin. (1) lit. d) Cod penal, ceea ce constituie încă o încălcare procedurală și temei pentru casarea Deciziei instanței de apel în baza art. 432 alin. (1), (3) și (4) Cod de procedură civilă.

Suplimentar, recurentul a statuat că decizia recurată a fost pronunțată de completul condus de judecătorul Maria Guzun, care de altfel a participat și în completul care a pronunțat încheierea din 10.03.2015 de a nu da curs cererii de apel a intimatului, încheierea protocolară din 07.04.2015 de primire spre examinare a apelului fără examinarea repunerii în termen și încheierea din 12.05.2015 de primire repetată a cererii de apel spre examinare. Mai mult ca atât, cererea de chemare în judecată depusă de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor se bazează, inclusiv pe o hotărâre din 22.12.2009 emisă de judecătorul Maria Guzun unipersonal, prin care a fost admisă cererea intimatului împotriva ministerului, de obligare la prezentarea informației complete pe contractele încheiate referitor la locașurile de cult.

Astfel, în aceste circumstanțe, judecătorul Maria Guzun, nu avea dreptul să participe la examinarea cauzei, urmând a se abține, prin ce a încălcat procedura de examinare a cauzei, ce constituie o încălcare procedurală prevăzută la art. 432 alin. (3) lit. a) Cod de procedură penală.

Recurentul a opinat că instanța de apel a depășit limitele judecării cauzei, așa cum intimatul s-a adresat instanței de judecată cu *acțiune de anulare a contractelor*, pe când instanța de apel, pronunțând decizia a dispus *declararea nulității contractelor*, prin ce a admis eroarea procedurală prevăzută la art. 432 alin. (1), (3) și (4) Cod de procedură civilă.

Recurentul a atenționat, că reieșind din răspunsul Ministerului la cererea prealabilă, prin care Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiului a solicitat *rezilierea și abrogarea Contractului din 04.01.2013 și a Hotărârii Guvernului nr. 740 din 2003 și nu anularea Contractului din 04.01.2003 și a Contractului din 10.09.2008*, iar instanța de apel urma să elucideze care anume cerere prealabilă a depus intimatul la Minister, în urma căreia a primit răspunsul anexat la dosar.

Astfel, recurentul a considerat ca fiind neîntemeiat argumentul instanței de apel, precum că nu poate fi constatată tardivitatea acțiunii intimatului din motiv că Ministerul a examinat în fond cererea prealabilă. Or, la caz, nu exista temei ca Ministerul să se expună asupra tardivității, deoarece intimatul a depus cerere privind *rezilierea* și nu privind anularea Contractului de colaborare, iar cu referire la contractul de transmitere a mănăstirilor din 10.09.2008, în general nu a formulat solicitări în cererea prealabilă.

Recurentul nu este de acord cu opinia instanței de apel, precum că din hotărârile judecătorești emise în procesele anterioare dintre Mitropolia Moldovei și

Intimat, nu este indicat la ce dată a făcut cunoștință intimatul cu contractul de colaborare, deoarece din textul Hotărârii Judecătorei Economice de Circumscripție din 10.04.2008, menținută prin decizia Curții de Apel Economice din 01.10.2008 și decizia Curții Supreme de Justiție din 05.03.2009, este indicat nu numai că intimatul a avut acces și a făcut cunoștință cu Contractul de colaborare și Contractul de transmitere a bisericilor din 04.01.2003, dar și s-a expus asupra acestor documente inclusiv a înaintat obiecții împotriva cererii de chemare în judecată a Mitropoliei Moldovei examinată prin Hotărârea Judecătorei Economice, nominalizată indicând că consideră contractul de colaborare din 04.01.2003 și contractul de transmitere a mănăstirilor nu corespund realității.

Respectiv, rezultă că intimatul a cunoscut despre contractele respective cel târziu la data emiterii hotărârii din 10.04.2008, iar depunerea cererii prealabile și a cererii de chemare în judecată în anul 2010, depășește cu mult termenul de 30 de zile de adresare în contencios administrativ, fiind astfel tardive.

Cu referire la concluzia instanței de apel, precum că Ministerul în baza pct. 1), 4) din Hotărârea Guvernului nr. 740 urma să perfecteze acte de transmitere a edificiilor de cult cu toate cultele, recurentul a indicat că pct. 1) din Hotărârea Guvernului nr. 740 prevede că *se perfectează actele cu organizațiile ale căror organe ierarhic superioare de cult depun cereri și nu cu toate cultele*. Or, anume depunerea cererilor este parte a procedurii prescrise de Hotărârea Guvernului nr. 740 și nu perfectarea actelor cu toate cultele. În prezenta Hotărâre de Guvern nu este indicată obligația Ministerului de a informa despre intenția de încheiere a contractelor de colaborare cu toate cultele inclusiv pe intimat. Or, hotărârea respectivă a fost publicată în Monitorul Oficial, devenind opozabilă și obligatorie pentru toate persoanele, inclusiv pentru intimat, care în cazul în care ar fi vrut să încheie acte de transmitere de edificii de cult – urma să depună o cerere în acest sens, în adresa Ministerului.

Recurentul a opinat, că este eronată concluzia instanței de apel, precum că Ministerul ar fi recunoscut acțiunea prin tranzacția din 08.11.2010, or, respectiva „tranzacție” a fost încheiată în cadrul examinării recursului intimatului împotriva încheierii de refuz în primirea cererii spre examinare și că la „tranzacție” Mitropolia Moldovei nici nu a fost parte, iar Ministerul nu a recunoscut acțiunea, nu a susținut cererea de confirmare a tranzacției ci a exprimat intenția de reziliere a acesteia (*f.d. 50, vol. I*).

În viziunea recurentului, nu este întemeiat nici argumentul instanței de apel, că anumite comunități religioase subordonate canonic Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor au înregistrate acte de transmitere în folosință față de mai multe edificii de cult, este o confirmare a temeiniciei acțiunii intimatului.

În sensul vizat, recurentul a menționat, că circumstanța respectivă exclude din start că prin contractul de colaborare i-au fost îngădite intimatului careva drepturi sau la careva comunități religioase subordonate canonic acestuia. Or, dacă acestea

au putut încheia cu Ministerul acte de transmitere de edificii de cult, în pofida existenței Contractului de colaborare, rezultă că acest contract nu încalcă nici un drept intimatului.

Suplimentar, recurentul a menționat că instanța de apel nu a elucidat data și circumstanțele în care Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor i-a devenit cunoscut Contractul de transmitere de mănăstiri, cât și nu a examinat însăși conținutul acestui contract.

Totodată, instanța de apel nu a constatat că intimatul sau careva comunități religioase subordonate canonic acestuia, ar fi pretins vreodată la folosința edificiilor mănăstirilor din Republica Moldova.

Subsidiar, recurentul a notat, că contrar dispozițiilor din Decizia anterioară a Curții Supreme de Justiție pe cauză, la materialele dosarului nu a fost administrată o copie confirmată a contractului de colaborare. Or, la f.d. 31-32, vol. V se află contractul de colaborare din 04.01.2003, prezentat de ASP în copie simplă, ceea ce contravine prevederilor Codului de procedură civilă, care stabilește obligativitatea prezentării înscrisurilor în original sau copie confirmată.

La caz, instanța de apel nu a elucidat circumstanța existenței Contractului de transmitere a bisericilor din 04.01.2003 și a faptului că restituirea cererii de declarare a nulității acestui contract a fost decisă prin decizia irevocabilă a Curții Supreme de Justiție din 13.10.2008.

18.1. La 29 ianuarie 2021 și 12 martie 2021, prin intermediul poștei electronice, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, a depus cerere de recurs și recurs suplimentar, prin care a solicitat casarea deciziei din 30 decembrie 2020 cu menținerea hotărârii Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 19 decembrie 2014.

În susținerea recursului, invocă dezacordul cu decizia instanței de apel, menționând că decizia instanței de apel a fost emisă fără constatarea și elucidarea circumstanțelor importante pentru soluționarea justă a pricinii dar și cu aplicarea eronată a normelor de drept, admițând erorile prevăzute la art. 432 alin. (2) lit. a), b), (3) lit f) Cod penal care statuează că normele de drept material au fost încălcate sau aplicate eronat în cazul în care instanța judecătorească nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată; a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată; hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

În sensul vizat, recurentul a menționat că litigiul urma a fi examinat de către instanța de drept comun și nu de către instanța de contencios administrativ, deoarece contractul de colaborare din 04.01.2003 și contractul de transmitere în folosință și protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008 nu se încadrează în definiția prevăzută de art. 2 din Legea contenciosului administrativ nr. 793/2000 (în vigoare la data inițierii litigiului și adoptării hotărârii instanței de fond.), deci nu poate constitui obiect de examinare în instanța de contencios administrativ. Or, la caz, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării nu a acționat cu forță juridică obligatorie în raport cu persoana

juridică – Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei”, ci în temeiul principiului libertății contractuale.

A invocat recurentul că instanța de apel a admis erori la aplicarea normelor de drept material și a normelor de drept procedural, a apreciat arbitrar probele anexate la materialele cauzei și a admis o serie de încălcări de ordin procedural care au dus la soluționarea greșită a pricinii.

Astfel, recurentul a exemplificat că instanța de apel, în cursul examinării cauzei, a neglijat prevederile actelor normative care vizează obiectul din speță, deoarece la 06 iulie 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor prin cererea de chemare în judecată a solicitat anularea contractului de colaborare din 04.01.2013 și a contractului de transmitere în folosință și protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10.09.2008 și furnizarea materialelor de lucru, care au stat la baza semnării contractelor menționate, însă instanța de apel a decis că „*Se declară nul contractul de colaborare [...] din 04.01.2003 [...]. Se declară nul contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor [...] din 10.09.2008 [...]*”, depășind astfel limitele pretențiilor din acțiune.

Subsidiar, recurentul a relevat, că prin prisma art. 25 alin. (1) lit. b) și art. 26 alin. (1) din Legea Contenciosului administrativ, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, instanța de contencios administrativ poate adopta o hotărâre/decizie de anulare, în tot sau în parte a actului administrativ contestat, iar declararea nulă a actului administrativ contestat, nu este reglementată de Legea contenciosului administrativ.

Recurentul a opinat, că la pronunțarea deciziei, instanța de apel a interpretat în mod eronat legea și cu încălcarea prevederilor art. 26 alin. (2) din Legea Contenciosului administrativ, care prevede în mod exhaustiv că instanța de contencios administrativ nu este competentă să se pronunțe asupra oportunității actului administrativ și a operațiunilor administrative care au stat la baza emiterii acestuia, însă instanța de apel în motivarea soluției emise, s-a pronunțat anume asupra oportunității contractelor contestate.

A enunțat recurentul, că sarcina instanței de apel derivă anume din dispozițiile art. 373 din Codul de procedură civilă, în condițiile în care instanța de fond a soluționat fondul cauzei, cu expunerea argumentelor în vederea admiterii sau respingerii acțiunii în raport cu concluziile reținute de către aceasta, însă concluziile instanței de apel se bazează pe argumentele reținute în hotărârea instanței de fond, însă privite din alt punct de vedere.

Pe de altă parte, recurentul afirmă că instanța de apel nu a ținut cont de faptul că reprezentantul părții intimăte – Mitropolia Moldovei, nu a fost prezent în ședința de judecată când a fost examinată cererea de apel.

A opinat recurentul, că decizia instanței de apel nu conține aprecieri care ar determina definitiv și incontestabil certitudinea adoptării soluției la care s-a ajuns

și nu reflectă argumentele cu privire la respingerea unor probe sau aprecierea altor probe administrate.

19. La 23 aprilie 2021, Mitropolia Moldovei și Exarhatul Plaiurilor a depus referință la recursurile înaintate, prin care a solicitat respingerea cererilor de recurs ca inadmisibile, cu menținerea în vigoare a deciziei instanței de apel.

19.1. La 04 mai 2021, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a depus referință la recursul înaintat de Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove, prin care a indicat că susține cererea de recurs depusă și solicită admiterea acesteia.

20. În debut, este necesar de a indica că prin dispoziția Președintelui interimar al Curții Supreme de Justiție nr. 134 din 29 decembrie 2019 „Cu privire la constituirea completelor de judecată pentru anul 2021”, modificată ulterior prin dispozițiile nr. 31 din 19 martie 2021 și nr. 93 din 21 septembrie 2021, în cadrul Colegiului civil, comercial de contencios administrativ au fost constituite complete de judecată pentru examinarea recursurilor declarate împotriva încheierilor judecătorești, deciderea asupra admisibilității recursurilor declarate împotriva actelor de dispoziție ale curților de apel și în vederea soluționării cererilor de strămutare, în cauzele civile și de contencios administrativ.

Astfel, din motivul participării la judecarea prezentei cauze în ordine de recurs a tuturor judecătorilor Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, potrivit fișei de repartizare a dosarului din 24 februarie 2021, dosarul a fost distribuit în mod automat – aleatoriu prezentului complet de judecată, format din judecătorii Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție pentru examinarea cererilor de recurs depuse de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei”.

21. În conformitate cu art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă, *recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.*

După cum rezultă din materialele cauzei, în scrisoarea de expediere a actului judecătorec, este indicat că la 08 februarie 2021, Curtea de Apel Chișinău a expediat copia deciziei integrale din 30 decembrie 2020 a Curții de Apel Chișinău în adresa participanților la proces (*f.d. 34, vol. VI*), iar potrivit avizelor de recepție, se atestă că Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei” au recepționat copia deciziei integrale din 30 decembrie 2020 la data de 11 februarie 2021, iar avocatul Negruța Sergiu a recepționat decizia integrală la data de 12 februarie 2021 (*f.d. 51-52, vol. VI*). Astfel, Colegiul consideră că recurenții Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei” și Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, care au declarat recursurile la 27 ianuarie 2021 și respectiv la 29 ianuarie 2021 și recursurile motivate la 11 martie 2021 și respectiv, la 12 martie 2021, s-au conformat prevederilor legale, încadrându-se în termenul de declarare a recursului prevăzut la art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

21.1. Efectuând controlul judiciar al hotărârii contestate prin prisma argumentelor expuse în recursuri, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a casa integral decizia instanței de apel și de a restitui cauza instanței de apel, din următoarele raționamente.

Colegiul penal Lărgit al Curții Supreme de Justiție reține că prin Legea nr. 116 din 19 iulie 2018 a fost adoptat Codul administrativ al Republicii Moldova. În conformitate cu art. 257 alin. (1) al Codului administrativ, prezentul cod a intrat în vigoare la 01 aprilie 2019.

În conformitate cu art. 258 alin. (3) al Codului administrativ, *procedurile de contencios administrativ inițiate până la intrarea în vigoare a prezentului cod se vor examina în continuare, după intrarea în vigoare a prezentului cod, conform prevederilor prezentului cod. Prin derogare, admisibilitatea unei astfel de acțiuni în contenciosul administrativ se va face conform prevederilor în vigoare până la intrarea în vigoare a prezentului cod. Prevederile prezentului alineat se vor aplica corespunzător pentru procedurile de apel, de recurs și de contestare cu recurs a încheierilor judecătorești.*

Astfel, procedura de contencios administrativ dedusă judecății în prezenta speță urmează a fi judecată prin prisma dispozițiilor Codului administrativ al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr. 116 din 19 iulie 2018.

Or, din înțelesul logico-juridic al articolului 258 alin. (3) din Codul administrativ rezultă cert că, procedurile de contencios administrativ care au fost inițiate până la intrarea în vigoare a Codului administrativ, însă nu au fost finalizate, se vor examina în continuare, după intrarea în vigoare a Codului administrativ, conform prevederilor Legii nr. 116 din 19 iulie 2018.

Totodată, Colegiul relevă că fondul pretențiilor înaintate de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și Bisericii Ortodoxe din Moldova „Mitropolia Moldovei”, este guvernat de prevederile Legii contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000.

În conformitate cu art. 247 din Codul administrativ, *Curtea Supremă de Justiție examinează și soluționează recursul fără ședință de judecată.*

Din conținutul art. 195 Cod administrativ, rezultă, că *procedura acțiunii în contenciosul administrativ se desfășoară conform prevederilor prezentului cod. Suplimentar se aplică corespunzător prevederile Codului de procedura civilă, cu excepția art. 169–171.*

Art. 248 din Codul administrativ stipulează la alin. (1) lit. d) că, *examinând recursul, Curtea Supremă de Justiție adoptă o decizie prin care casează integral decizia instanței de apel și restituie cauza instanței de apel dacă, în baza limitelor stabilite de lege ale examinării recursului, nu poate adopta o soluție finală în acest caz.*

Analizând minuțios actele dosarului, Colegiul Penal lărgit conchide că, în speță, este incident temeiul de casare prevăzut de art. 432 alin. (3) lit. a) din Codul

de procedură civilă – *cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei*. Mai exact, s-a constatat, că compunerea instanței de judecată a Curții de Apel Chișinău care s-a pronunțat asupra fondului apelurilor declarate de părți, a fost viciată.

Pentru a decide dacă există motive legitime care să dea naștere temerilor referitoare la lipsa de imparțialitate a unei anumite instanțe, opinia părților la proces este importantă dar nu și decisivă. Orice temere de acest fel trebuie dovedită în mod obiectiv și cert, putând fi constatată de instanța ierarhic superioară din oficiu.

Din actele cauzei, se constată că decizia Colegiului Civil, Comercial și de Contencios Administrativ al Curții de Apel Chișinău din 30 decembrie 2020, în cauza de contencios administrativ la cererea de chemare în judecată depusă de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei” cu privire la anularea contractelor administrative și obligarea de furnizare a informației, a fost pronunțată de completul de judecată format din judecătorii: *Guzun Maria, Negru Veronica și Bostan Angela (f.d. 8-33, vol. VI)*.

Totodată, în același dosar, se regăsește o hotărâre anterioară a instanței de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău din 22 decembrie 2009, pronunțată de judecătorul *Guzun Maria*, care s-a pronunțat asupra cererii de chemare în judecată înaintată de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor către Ministerul Culturii și Turismului privind obligarea furnizării informației complete (*f.d. 11, vol. I*).

Conform art. 202 alin. (1), (3) și (4) din Codul administrativ, *judecătorul care examinează acțiunea în contencios administrativ trebuie să se abțină sau poate fi recuzat în baza temeiurilor prevăzute la art. 49 și 50. Declarația de abținere sau cererea de recuzare se face în scris, cu indicarea motivelor și anexarea probelor pertinente. Recuzarea sau abținerea judecătorului se examinează în ordinea prevăzută în Codul de procedură civilă.*

Articolul 50 alin. (1) din Codul administrativ statuează că, *pentru o autoritate publică într-o procedură administrativă nu pot acționa, de asemenea, persoanele în privința cărora există un motiv de justificare a neîncrederii față de o exercitare imparțială a funcției.*

Alineatul (2) al aceluiași articol prevede că, *motivul indicat la alin. (1) poate exista, în special, atunci când persoana care acționează pentru autoritatea publică: a) întreține relații personale strânse cu un participant la procedura administrativă ori cu reprezentantul legal sau împuternicit al acestuia; b) și-a expus părerea în public în mod depreciativ sau într-un alt mod ce poate fi contestat în privința unui participant la această procedură; c) și-a expus părerea în public cu privire la finalitatea procedurii sau la aprecierea probelor până la încheierea procedurii; d) are un interes economic sau personal față de rezultatul procedurii administrative.*

Completul Colegiului Penal Lărgit constată că, pronunțându-se la data de 22 decembrie 2009, asupra fondului cererii de chemare în judecată, depusă de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor către Ministerul Culturii și Turismului, *judecătorul Guzun Maria cade sub incidența temeiului de incompatibilitate stipulat de art. 50 alin. (2) lit. c) Cod administrativ*, or aceasta s-a pronunțat în fond asupra cerinței Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor către Ministerul Culturii și Turismului privind *furnizarea informației complete la faptul dacă a fost solicitat de vreun cult religios de a încheia contract de folosință și dacă a încheiat asemenea contracte, în privința tuturor Lăcașelor Sfinte înscrise în Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11.06.2002, în afară de Mănăstiri și să furnizeze copiile acestor contracte.*

Subsidiar, Colegiul notează, că prin Hotărârea din 22 decembrie 2009, instanța de judecată *a obligat Ministerul Culturii și Turismului la furnizarea informației menționate supra*, în baza căreia, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor s-a adresat cu cererea de chemare în judecată din 06 iulie 2010, prin care solicită anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei; anularea contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, încheiat între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei, și *obligarea Ministerului Culturii și Turismului de a furniza materialele de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative.*

Prin urmare, Completul consideră că împrejurarea respectivă pune la îndoială obiectivitatea judecătorului Curții de Apel Chișinău – Guzun Maria.

Mai mult ca atât, motivând soluția de respingere a cerinței din cererea de chemare în judecată privind *obligarea Ministerului Culturii și Turismului de a furniza materialele de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative*, instanța de apel, face trimitere la textul hotărârii *din 22 decembrie 2009, prin care Ministerul Culturii a fost obligat să furnizeze informația completă referitor la solicitările de a încheia contracte, menționând că noțiunea „completă” cuprinde și înscrisurile care au stat la bază, cereri ș.a.,* indicând totodată, că în aceste împrejurări *obligarea prezentării înscrisurilor care din anumite motive sunt lipsă nu s-ar solda cu careva efect scontat.*

Obiectivitatea sau imparțialitatea instanței de judecată înseamnă furnizarea de garanții suficiente părților, astfel încât să se excludă orice îndoială legitimă în acest sens.

Faptul că o instanță îndeplinește două tipuri de funcții în aceeași cauză de contencios administrativ, poate pune sub semnul întrebării imparțialitatea sa ca și structură a sistemului.

Curtea Europeană a accentuat în mai multe hotărâri din jurisprudența sa că un atribut esențial al unui proces echitabil îl reprezintă principiul imparțialității judecătorului.

În acest sens, articolul 116 din Constituție stabilește că judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

La fel, s-a reținut cu titlu de principiu că este fundamental ca într-o societate democratică tribunalele să inspire încredere justițiabililor, art. 6 § 1 din Convenție impunând ca fiecare instanță să fie imparțială (*cauza Padovani v. Italia, hotărârea din 26 februarie 1993, §27*).

În același context, se relevă că Recomandarea 94 (12) a Comitetului de Miniștri către statele membre privind independența, eficiența și rolul judecătorilor, referindu-se la responsabilități, prevede la art. 3 lit. b) că, „judecătorii trebuie să soluționeze dosarele într-o manieră imparțială, în acord cu dovezile prezentate și cu interpretarea legii, să se asigure că o audiere corectă este acordată tuturor părților din proces și că drepturile procedurale ale părților sunt respectate, conform Convenției”.

Într-o altă recomandare, Avizul nr. 3 al Comitetului Consultativ al Judecătorilor Europeni, se stabilește la art. 21 că, „judecătorii trebuie, în orice condiții, să acționeze imparțial, să se asigure că nu pot exista motive întemeiate ca cetățenii să suspecteze că nu ar fi imparțiali”.

În cauza *Hauschildt contra Danemarcei*, Curtea a arătat că: „existența imparțialității, în sensul conferit de articolul 6 paragraful 1, se determină prin aplicarea unui test subiectiv, constând în examinarea convingerilor personale ale unui judecător anume într-o cauză dată și, în același timp, pe baza unui test obiectiv, al cărui scop este de a stabili dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a elimina orice dubiu legitim în cauza respectivă”.

De regulă, imparțialitatea, în mod normal, denotă absența prejudecății sau a părtinirii, existența sau absența acesteia putând fi probată în diferite moduri.

Astfel, pentru a exclude orice aparență de imparțialitate a completului de judecată a instanței de apel, care s-a pronunțat asupra acestei cauze pe fond, Colegiul Penal lărgit conchide asupra remiterii cauzei la rejudecare, cu distribuirea acesteia altui complet de judecată.

Procedura examinării cererilor de apel a fost viciată prin compunerea instanței, care nu era în drept să se pronunțe asupra argumentelor părților, având în vedere circumstanța de incompatibilitate ce li se impută.

Suplimentar celor invocate *supra*, Colegiul reține că în conformitate cu art. 1 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, *orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ*

competente pentru a obține anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată.

Art. 2 din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000 stipulează că, *contractul administrativ este un contract încheiat de autoritatea publică, în virtutea prerogativelor de putere publică, având ca obiect administrarea și folosirea bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de interes public, prestarea de servicii publice, activitatea funcționarilor publici care reiese din relațiile de muncă reglementate de statutul juridic al acestora.*

Conform art. 2 din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, *actului administrativ este asimilat contractul administrativ.*

În speță, la 06 iulie 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Culturii și Turismului cu privire la anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, anularea contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, încheiat între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei, și obligarea Ministerului Culturii și Turismului de a furniza materialele de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative (*f.d. 2-3, vol. I*).

La 17 februarie 2012, reclamanta Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a depus cerere în care a indicat Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei în calitate de copârâți (*f.d. 86-88, vol. I*).

Colegiul evidențiază că prin contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, Ministerul Culturii a acceptat folosirea de către părțile componente ale Mitropoliei Moldovei, adică de parohiile acesteia, până la perfectarea documentelor solicitate de către Ministerul Culturii, a edificiilor ecleziastice cu statut de monument protejat, înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat și declarate monumente de istorie și cultură conform Hotărârii Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor (*f.d. 4, vol. I*).

Ulterior, prin contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, Ministerul Culturii și Turismului a transmis în folosință Mitropoliei Moldovei, pe un termen de 50 de ani, 21 de mănăstiri – monumente de istorie și cultură de importanță națională ocrotite de stat (*f.d. 5-6, vol. I*).

Colegiul notează, că la materialele cauzei este anexată lista edificiilor de cult care au statut de monumente ocrotite de stat conform Hotărârii Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea

monumentelor și se află în posesia parohiilor din cadrul Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor (*f.d. 21-23, vol. II*).

Așadar, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor pretinde că prin contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și prin contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, este vătămată de către o autoritate publică, și anume de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în drepturile sale de posesie și folosință a unor edificii de cult.

În același timp, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a invocat că de către această autoritate publică i-a fost încălcat și dreptul la libertatea de religie, și anume libertatea de a-și manifesta religia în edificiile de cult care, prin contractele administrative contestate, în mod ilegal au fost transmise în folosința Mitropoliei Moldovei, deși se aflau în posesia Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor.

Potrivit art. 14 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, *persoana care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, printr-un act administrativ va solicita, printr-o cerere prealabilă, autorității publice emitente, în termen de 30 de zile de la data comunicării actului, revocarea, în tot sau în parte, a acestuia, în cazul în care legea nu dispune altfel.*

Colegiul constată, că la materialele cauzei este anexată cererea prealabilă a Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor nr. 110 din 11 mai 2010, prin care Ministerului Culturii i-a fost solicitată anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și obligarea de a furniza materialele de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative (*f.d. 12-13, vol. I*).

Prin răspunsul Ministerului Culturii nr. 03-09/1670 din 10 iunie 2010, s-a indicat **„La adresa nr. 105/2 din 05.05.2010 despre rezilierea și abrogarea Contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, precum și despre abrogarea Hotărârii Guvernului cu privire la edificiile și locașurile de cult nr. 740 din 11 iunie 2002, comunicăm următoarele. Atât contractul, cât și Hotărârea Guvernului nu sunt în contradicție cu Constituția Republicii Moldova, precum afirmă petiționarul...”**, deci, Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, i-a fost comunicată respingerea cererii prealabile nr. 105/2 din 05.05.2010 despre rezilierea și abrogarea Contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, precum și despre abrogarea Hotărârii

Guvernului cu privire la edificiile și locașurile de cult nr. 740 din 11 iunie 2002 , (f.d. 14, vol. I).

În conformitate cu art. 17 alin. (1) lit. a) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, *cererea prin care se solicită anularea unui act administrativ sau recunoașterea dreptului pretins poate fi înaintată în termen de 30 de zile, în cazul în care legea nu dispune altfel.*

Acest termen curge de la data primirii răspunsului la cererea prealabilă sau data expirării termenului prevăzut de lege pentru soluționarea acesteia.

Potrivit art. 25 alin. (1) lit. a), b) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, *judecând acțiunea, instanța de contencios administrativ este în drept să respingă acțiunea ca fiind nefondată sau depusă cu încălcarea termenului de prescripție. Admite acțiunea și anulează, în tot sau în parte, actul administrativ sau obligă pârâtul să emită actul administrativ cerut de reclamant ori să elibereze un certificat, o adeverință sau oricare alt înscris, ori să înlăture încălcările pe care le-a comis, precum și dispune adjudecarea în contul reclamantului a despăgubirilor pentru întârzierea executării hotărârii.*

Prin hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău, a fost *respinsă ca neîntemeiată și tardivă* cererea de chemare în judecată înaintată de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Culturii și Bisericii Ortodoxe din Moldova „Mitropolia Moldovei“ cu privire la anularea contractului de colaborare 04 ianuarie 2003 și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și furnizarea materialelor de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative (f.d. 108-117, vol. II).

Colegiul reține din hotărârea din 19 decembrie 2014 a Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău, că în cadrul examinării cauzei în prima instanță, tardivitatea acțiunii depuse de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a fost invocată de către reprezentantul Mitropoliei Moldovei. Pentru a ajunge la concluzia privind tardivitatea acțiunii depuse de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, prima instanță a relevat că, contractele administrative contestate au fost obiect al sesizării la Curtea Constituțională, sesizarea fiind respinsă la data de 16 ianuarie 2007 ca neîntemeiată.

La fel, prima instanță a constatat că respectivele contracte administrative au stat la baza mai multor litigii între Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor pe parcursul anilor 2004-2012.

În particular, prima instanță a făcut trimitere la procesele civile care au fost soluționate prin hotărârea din 26 iunie 2008 a Judecătoriei Căușeni și prin decizia din 05 martie 2009 a Curții Supreme de Justiție.

În context, Colegiul observă că prima instanță s-a referit la tardivitatea depunerii de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a cererii prealabile, și nu a cererii de chemare în judecată.

În succesiunea celor relatate, Colegiul subliniază că prevederile art. 14 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, care guvernează termenele de înaintare a cererii prealabile, operează în mod expres cu data comunicării actului administrativ în calitate de punct de referință pentru stabilirea termenului de înaintare a cererii prealabile. Aici, se impune precizarea că legiuitorul nu a folosit sintagma „*data la care persoana ar fi trebuit să afle despre emiterea actului administrativ*“, ceea ce înseamnă că instanța de contencios administrativ este în drept să constate tardivitatea cererii prealabile și, respectiv, să respingă acțiunea ca fiind depusă cu încălcarea termenului de prescripție, în cazul invocării acesteia de către un participant la proces, doar dacă instanța a stabilit cu certitudine care este data comunicării actului administrativ și a constatat că persoana a omis termenul de înaintare a cererii prealabile.

Importanța acestei distincții rezidă în aceea, că prin răspunsul Ministerului Culturii nr. 03-09/1670 din 10 iunie 2010, Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor i-a fost comunicată respingerea cererii prealabile nr.105/2 din 05.05.2010, aceasta fiind examinată în fond (*f.d. 14, vol. I*).

Din decizia din 16 ianuarie 2007 a Curții Constituționale despre sistarea procesului pentru controlul constituționalității pct. 1 și 2 alin. (1) din Hotărârea 13 Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, în care și-a expus punctul de vedere și Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, rezultă că, contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 nici nu a fost menționat pe parcursul procesului constituțional nominalizat (*f.d. 123, vol. I*).

Prin urmare, este lipsită de relevanță trimiterea pe care prima instanță a făcut-o la decizia din 16 ianuarie 2007 a Curții Constituționale, or această decizie nu elucidează data la care Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a luat cunoștință de contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, cu atât mai mult – data comunicării contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, care nici nu exista la data emiterii respectivei decizii a Curții Constituționale.

La fel, Colegiul evidențiază că hotărârea din 26 iunie 2008 a Judecătoriei Căușeni și decizia din 05 martie 2009 a Curții Supreme de Justiție nu elucidează data la care Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor i-a fost comunicat contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și contractul de transmitere în folosință și

obligatie de protectie a manastirilor monumente de istorie si cultura de importanta nationala din 10 septembrie 2008 (*f.d. 94-101; 108-111, vol. I*).

Or, desi in hotararea din 26 iunie 2008 a Judecatorei Causeni se mentioneaza dreptul de folosinta al Mitropoliei Moldovei asupra unui edificiu de cult, grevat in Registrul bunurilor imobile in temeiul contractului de colaborare privind protectia si utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie si cultura din 04 ianuarie 2003, aceasta hotarare judecatoreasca nu contine nicio referire la faptul ca vreun reprezentant al Mitropoliei Basarabiei si Exarhatului Plaiurilor ar fi luat cunostinta de respectivul contract administrativ, inclusiv pe parcursul examinarii cauzei.

De asemenea, nici din decizia din 05 martie 2009 a Curtii Supreme de Justitie, nu poate fi constatata data la care vreun reprezentant al Mitropoliei Basarabiei si Exarhatului Plaiurilor ar fi luat cunostinta de contractul de colaborare privind protectia si utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie si cultura din 04 ianuarie 2003 si de contractul de transmitere in folosinta si obligatie de protectie a manastirilor monumente de istorie si cultura de importanta nationala din 10 septembrie 2008.

Art. 239 din Codul de procedura civila prevede ca *hotararea judecatoreasca trebuie sa fie intemeiata. Instanta isi intemeiază hotararea numai pe circumstantele constatate nemijlocit de instanta si pe probele cercetate in sedinta de judecata.*

In conformitate cu art. 240 alin. (1) din Codul de procedura civila, *la deliberarea hotararii, instanta judecatoreasca apreciaza probele, determina circumstantele care au importanta pentru solutia cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre parti, legea aplicabila solutiei cauzei si admisibilitatea actiunii.*

Prima instanta avea obligatia de a determina toate circumstantele care au importanta pentru solutia cauzei, in special in raport cu prevederile art. 14 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000, insa aceasta, respingand cererea de chemare in judecata ca fiind *tardiva si neintemeiata* a omis sa stabileasca data exacta la care Mitropolia Basarabiei si Exarhatul Plaiurilor a luat cunostinta de contractele administrative contestate, limitandu-se la concluzia inexplicabila ca aceasta s-ar fi produs intr-un trecut indepartat. Mai mult ca atat, respingand cererea de chemare in judecata ca fiind tardiva, prima instanta nu era in drept sa se pronunte si asupra fondului cauzei.

Prin urmare, avand in vedere ca solutia primei instante este una viciata, fapt mentionat si in decizia Curtii Supreme de Justitie din 26 iunie 2019, instanta de recurs nu este in drept sa mentina hotararea primei instante, precum solicita recurentii.

Art. 373 alin. (1) din Codul de procedura civila stipuleaza ca *instanta de apel verifica, in limitele cererii de apel, ale referintelor si obiectiilor inaintate, legalitatea si temeinicia hotararii atacate in ceea ce priveste constatarea*

circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță, iar conform art. 373 alin. (2) din Codul de procedură civilă, în limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces.

Totodată, Colegiul notează, că prin decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26 iunie 2019, s-a decis casarea integrală a deciziei din 22 noiembrie 2018 a Curții de Apel Chișinău, (prin care a fost menținută hotărârea Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 19 decembrie 2014) și restituită cauza Curții de Apel Chișinău, pe motiv că instanța de apel nu a reacționat în modul convenit la încălcările comise de prima instanță și la fel ca prima instanță a omis să stabilească data exactă la care Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a luat cunoștință de contractele administrative contestate și nu a ținut cont nici de indicațiile Curții Supreme de Justiție din deciziile din 18 ianuarie 2017 și 30 mai 2018 privind necesitatea examinării actelor care au stat la baza încheierii contractelor administrative contestate, cât și obligativitatea prezentării de către autoritatea publică a copiilor autentificate ale contractelor administrative respective.

În succesiunea celor constatate, Colegiul concluzionează că, în contradicție cu prevederile art. 373 alin. (1) - (2) din Codul de procedură civilă, și cu indicațiile clare ale Curții Supreme de Justiție, instanța de Apel, deși a casat hotărârea primei instanțe și a admis parțial cererea de chemare în judecată, la fel, ca și prima instanță nu a stabilit data la care Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a făcut cunoștință cu contractele contestate, limitându-se doar la constatările instanței de recurs precum că din hotărârea din 26 iunie 2008 a Judecătoriei Căușeni, decizia din 05 martie 2009 a Curții Supreme de Justiție și din decizia din 16 ianuarie 2007 a Curții Constituționale despre sistarea procesului pentru controlul constituționalității, nu rezultă data la care a făcut cunoștință Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor cu contractele administrative contestate și fără a oferi o motivare corespunzătoare în acest sens.

Mai mult ca atât, instanța de apel a motivat că prin răspunsul Ministerului Culturii nr. 03-09/1670 din 10 iunie 2010, cererea prealabilă a Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a fost respinsă în urma examinării acesteia în fond, iar la etapa respectivă, Ministerul Culturii nu a invocat tardivitatea cererii prelabile, context în care instanța de apel a verificat respectarea termenului adresării în instanța de judecată și nu a adresării cererii prelabile.

În lumina considerentelor relatate supra, Colegiul notează că instanța de apel a tratat superficial răspunsul Ministerului Culturii la cererea prealabilă, fără a aprecia în vreun fel circumstanțele invocate de participanții la proces, referitor la faptul că răspunsul respectiv a fost dat în contextul altei cereri prelabile – nr. 105/2

din 05.05.2010, prin care s-a solicitat *rezilierea și abrogarea Contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, precum și abrogarea Hotărârii Guvernului cu privire la edificiile și locașurile de cult nr. 740 din 11 iunie 2002*, iar cererea prealabilă anexată la materialele cauzei are numărul de înregistrare 110 și datează din 11 mai 2010, cuprinzând solicitarea de anulare a contractelor din 04.01.2003 și 10.09.2008 cât și prezentarea informației care a stat la baza încheierii contractelor respective.

Așadar, instanțele de judecată sunt obligate să se expună în privința tuturor cerințelor înaintate, precum și argumentelor invocate de către părți întru admiterea sau respingerea acestora. Or, abținerea instanței de apel de la furnizarea unui răspuns explicit în privința demersului depus, constituie o încălcare a art. 6 CEDO, deponentului nefiindu-i acordată posibilitatea de a ști dacă cererea lor a fost neglijată sau respinsă, motivele respingerii acestora, fiind astfel lăsați într-o stare de incertitudine și creată impresia că nu au fost auziți.

Mai mult ca atât, instanța de apel nu a ținut cont de motivele casării deciziilor anterioare a Curții de Apel, pe cauza respectivă și a examinat cauza în lipsa copiilor autentificate a contractelor administrative contestate, cât și nu a *obligat* Ministerul Educației, Culturii și Cercetării să prezinte actele care au stat la baza încheierii contractelor administrative contestate.

Or, motivarea instanței de apel în sensul vizat s-a limitat doar la faptul că Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în referința depusă a indicat la faptul că *se prezumă lipsa acestora în cadrul Ministerului, iar o reconstruire a actelor este dificilă în condițiile în care, la data la care ar fi putut să fie elaborate sunt mai mult de 10 ani*, concluzionând că *obligarea prezentării înscrisurilor care din anumite motive sunt lipsă nu s-ar solda cu careva efect scontat, or, furnizorii de informații nu pot fi obligați să prezinte probe ale inexistenței informațiilor nedocumentate*.

Astfel, instanța de apel a anticipat lipsa unui efect scontat în urma obligării Ministerului Educației, Culturii și Cercetării de a prezenta actele care au stat la baza semnării contractelor administrative contestate, sau a unui răspuns clar, privind existența sau inexistența acestora, în condițiile în care, motivul respectiv cât și lipsa copiilor autentificate a contractelor administrative menționate *supra*, a stat la baza deciziilor anterioare a instanței de recurs de restituire a cauzei Curții de Apel Chișinău.

Or, instanța de apel urma să depună maximă diligență pentru înlăturarea erorilor admise la judecarea anterioară a cauzei, pentru a pronunța o decizie legală și întemeiată.

Sub aspectul celor relatate, se constată că soluția instanței de apel nu conține o argumentare clară din care să rezulte procesul deliberării și adoptării soluției la care s-a ajuns, iar instanța de recurs este în imposibilitate să exercite controlul

judiciar asupra unei asemenea soluții și să verifice temeinicia și legalitatea hotărârii atacate cu privire la oricare dintre motivele prevăzute de lege.

Astfel, din considerentele menționate și având în vedere faptul că decizia instanței de apel nu satisface standardele procedurale ale temeiniciei unui act judecătoresc, omisiune care nu poate fi corectată de către instanța de recurs, Colegiul ajunge la concluzia de a casa integral decizia instanței de apel și de a restitui cauza pentru o nouă rejudecare.

La rejudecarea cauzei, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate și, reexaminând cauza, să emită o decizie legală și întemeiată, respectând dreptul garantat al părților la un proces echitabil.

22. În conformitate cu art. 258 alin. (3) și art. 248 alin. (1) lit. d) din Codul administrativ, Colegiul penal Lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se casează integral decizia din 30 decembrie 2020 a Curții de Apel Chișinău, în cauza de contencios administrativ la cererea de chemare în judecată depusă de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei” cu privire la anularea contractelor administrative și obligarea de furnizare a informației și se restituie cauza Curții de Apel Chișinău.

Decizia este irevocabilă.

Președintele ședinței, judecătorul

Nadejda TOMA

judecătorii

Liliana CATAN

Iurie DIACONU

Victor BOICO

Vladimir TIMOFTI